

F. évi márczius havában Gömörmegye Z. helységében P. Lajos korcsmaárendás és terménykereskedő S. Jánostól három véka zabot vett rendes piaczi áron. A zab eladása, átvétele és kifizetése négy tanu jelenlétében történt. — Ezután vagy félévvel, t. i. szeptember 24-én P. Lajos — ki időközben Borsodmegye Ny. helységébe tette át lakását — M. Gyula szolgabíró által K. helységbe idéztetett, a hol meg is jelenvén, esti 9 órakor legmagasabb kikallgatásban részesült. A szolgabíró a kihallgatás helyéül nem a hivatalos helyiséget, hanem egy privát lakot választott. A kihallgatás rövid volt ugyan, de annál kihatóbb következményeiben. A szolgabíró kérdőre vonta P. korcsmárost, vajjon S.-től vett-e zabot és mennyit? P. azt válaszolá: igen, még pedig három vékát. Ezzel a kihallgatásnak — alias vallásnak — vége szakadt, hogy kezdetét vegye egy oly eljárás, mely hajmeresztő barbarsága és vad féktelensége által a középkori vad inquisitóriára emlékeztet vissza. M. szolgabíró leöltette P. ruháját és bikacsök-

kel annyira összevagdaltatta, hogy P. elájultan összegyogyott s csak később tért magához, midőn a szolgabíró őt kegyes volt vízzel leöntetni. Ezen erőszakos bántalmazásnak négy szemtanuja volt. P. — a nekünk bemutatott orvosi látleletből kitűnőleg — két heti lázba és oly utóbajokba esett, melyek egész életére sinlő hatással bírnak.

Ezen, csak az ázsiai basáskodáshoz hasonlítható önkényűség s féktelenség igazságszolgáltatásunk szegényére válik.

A midőn e tényt közöljük, nem óhajtjuk, hogy a lapok a zsidó megveretéséből üssenek zajt, habár nagyon lehetséges, hogy e szelidlelkű szolgabíró a keresztényen irányában nem használta volna a bikacsököt: mi egyedül azt kívánjuk, hogy a szabadelvű magyar lapok szólaljanak fel e gyalázatos eljárás ellen, mely ezuttal egy becsületes, feddhetlen jellemű emberen történt.

T A R C Z A.

Agadai szemelvények.

Mielőtt e sorok írója az „agadai szemelvények“ czimű rovat szoros megkezdéséhez fogna, szükségesnek találja egy általános megjegyzést előrebocsátani azon t. olvasók számára, kik e rovatot figyelemre méltatják.

A zsidó hitszónoklat egyik kiváló tényezője az exegesis, mely nem csak a szentírás mondataira, hanem a Talmud és Midras bölcseseinek, valamint a későbbi rabblk velős mondatainak értelmezésére terjed ki. Ezen tényező figyelembe vétetett mindenkor a hitszónokok által, sőt a középkori zsidók egyházi beszédei nem válának egyebek, mint értelmezései a Biblia és Talmud egyes helyeinek, összekötve bizonyos élczeskedéssel és az éles, találékony elmét feltűntető különözködéssel, mely az ugynevezett „Pschell“lé nőtte ki magát, mely irány még mai napság is számos művelőknek örvend mind a szónokok, mind a közönség részéről. A józan kritika és talpraesett magyarázat kárhoztatja ezen eljárást tudományos szempontból kiindulva; de ezen kárhoztatás csakis a végletekig vitt és az abnormitások országába tartozó ferde értelmezésekre, vagy inkább értelmetlenkedésekre alkalmazandó. — Van minden dologban a szélsőségek között „arany középut“, mely rendesen a kor igényeit nem szokta kicsinylőleg mellőzni.

A zsidó közönség a hitszónoklat alkalmával nemcsak erkölcsi tanítást akar elnyerni, hanem ezzel egyszersmind szellem-dus mulatságot (melyet nem szabad felületesen elítélnünk) szeret összekötni, hiven a „miscendum est utile dulci“hez. Sokkal marandóbban nyomul a hallgató hivek szívébe és elméjébe azon igazság, melyhez egy szellem-dus magyarázat emléke csatolja őt, míg másrészt nyom nélkül fog elsuhanni oly tan, mely vagy bölcsészkedési szárazsággal, vagy pedig phantasticus szópiperével előadva, és mint a tapasztalat bizonyítja, rendesen az imola kapuja képezi ama határvonalat, mely ilyenén egyházi előadások tartalmát és célját a hallgatóság szívéből elválasztja.

Alulírott is ama ifjak sorába tartozik, kik legkedvesebb foglalkozásaik egyikének ismerik el, bölcseseink erkölcsi velős mondatai körül buvárkodni s azoknak valami magasztos erkölcsi vagy életphilosophiai értelmet tulajdonítani, melynek kitalálása a zsidó theologus tanulmányainak ne csekély részét képezze. Ha nem is sikerül mindenütt és mindig az igazságnak nyomára jutni, de legalább annál nagyobb értéket nyer az, ha bölcseseink tekintélyével kapcsolatba hozatik.

Hiszen Abraham Ibu Esra igen találóan jegyzé meg: „Az igazság egy központhoz hasonlít, melyen annak keresői köröskörül sűrögnek, forognak.“ (Bevezetés a bibliába Abr. Ibu Esrától). Kötelességünk oda törekedni, hogy minden lépésünkkel e ponthoz közeledjünk.

Bizonyára nem leszek az egyetlen, ki e rovat folytatása körül fog működni, mely oly irányban halad, melynek annyi kedvelője van, de mely magyar nyelven nem teremtett még irodalmat

1.

Babyl. Talm. Szynehdrin f. 99. a.

רבי הלל אמר אין להם משיח לישראל
שכבר אכלוהו בימי חזקיהו.

„Rabbi Hillel így szólt: Izraelnek nincs Messiása, mert már megették Hezekiás király idejében.“

Tudva levő dolog, hogy bármily nemzet életének fősarkpontjai és boldogságának emeltyüi: a jelen, mult és jövő. „Éljünk a jelen nel“, ez oly jelige, mely bélyegzi századunk törekvéseit, nemesíti verejtékünket és izadtságeseppjeinket, melyek a haladási eszmék kiaknázásakor gördülnek le homlokainkról. — A mult on okulunk, a jeles példákat utánozva, az eljlesztöket és intöket kerülve: „Él magyar, áll Buda még, a mult csak példa legyen most“ így sóhajt fel koszoruzott Kisfaludnyk „Mohács“ alagyájában; és ki ne ismerné el ama aranyigazságot, melyet ama közmondásunkban látunk kifejezve: hogy „saját kárán tanul a magyar ember.“ D'Israeli, a hires angol parlamenti szónok, 1865. april 3-án tartott beszédének következő szavai is ide tartoznak: „A mult, hatalmunknak egyik főeleme.“ Vezető fáklyaként világít a multa való visszaemlékezés az életnek itt-ott felmerülő sivatagjaiban, felderíti árnyoldalait és szembetünökké fénypontjait. Vagy tán a nemzeti nemes büszkeségnek más szolgáltatója-e csiráit, mint egyedül a mult. — De a nemzeti élet épületét hordó oszlopok közt hasonlólag tiszteletbeli helyet érdemel ki a jövő. A veszedelem örvényébe gördül ama nemzet, mely reményleni nem tud, mely ha elnyomatik, nem érez önmagában annyi férfias öntudatot, hogy a rabbilincsek csörgését nem tartja örökkévalónak, és a szükülő szív sóhajait nem hiszi felválthatóknak ünnepléses örömrivalgások által. De a jövőnek a nemzeti életben még másrészt tekintve hasonlólag fontos és érdekes oldalát leshetjük el. Minden hazafi kötelessége a jelen pillanatait a jövőre nézve termékenyekké tenni, a jelenben mintegy elvetni a csirákat,

melyek a jövőben dúsan gyümölcsöző áldásfaként gazdag lombzattal emelkedjenek ég felé; minden honpolgár, ki törekvéseit nem e pont felé irányítja, azt csak hiu önzés sugallata vezényli, de nem tiszta hazaszeretet. A jelen követel, a mult int és emlékezni tanít, a jövő buzdít, midőn remény alakjában lép elénk és törekvésre serkent, midőn annak érett gyümölcsei képét tárja eszméletünk elé.

A zsidóknak a messiás megérkezésére vonatkozó dogmája nem egyéb, mint a nemzeti, vagy tágabb értelemben véve emberi közboldogság kora; itt a jövő viszi a főszerepet. E majdan bekövetkező aranykor eszméje mintegy essistentiája a különben számos mellékágakkal feldiszipített messiásféle hitcikknek, melyre nézve egybevágók az e hitre vonatkozó különböző felfogások.¹⁾ Ezen eszme oda vezet bennünket, hogy nem elég a messianus kor elérését elérkezését elhinni, mert ez csak elméleti dolog; minden erőnkkel oda kell törekednünk, hogy ezen általános emberiségi aranykor, mely megvalósítandja a humanitás és jog eszméit, minél előbb bekövetkezzék, bekövetkezzék, ha az emberi nem gyarlóságai még annyira késleltetik is lépteit.²⁾ Meddő marad tehát e hit, mely a jövő közboldogság érdekében való működésben culminál, ha csupa önzéstől vezettetve csakis a jelennek szűk körét ismerjük el az élet küzdelmei harcsterének.

Ha a bibliai történet egyes jellemeit vizsgáljuk, úgy a különben jámbor és istenfélő Hezekiás király, kit a bibliai történet mint Juda birodalmának vallási és politikai restaurátorát tünteti fel, épen a Biblia által ránk jutott egynehány szavai által gyanut ébreszt lelkünkben tiszta hazafiui jelleme ellenében. Ő tudniillik egykor halálos betegségéből fellábadván, Merodah Baladon babilonai király követeit fogadja, kik uruk üdvkivánátát hozák által. Hezekiás hiúságára ezen megtiszteltetés nem kis mértékben hatott hízogleg, Babylonia az akkori kelet igen hatalmas birodalma lévén. Ő tehát bemutatja nekik dús kincstárát, minden gazdagságát és fényét, szóval a sz. írás szavai szerint: „Nem vala tárgyházában és birodalmában, melyet Hezekiás meg nem mutatott volna.“ Ezen fitogtatás nem tetszett, Jezaiásnak, és miután ő a királynál a vendégek felől kérdezősködék, a királytól egy föltötte büszke választ nyert. Erre Isten azt hirdeté, hogy majdan jövend idő, midőn utódai alatte kincsek mind, a babeli kincstárba fognak átvándorolni. Erre a biblia szerint Hezekiás így felelt: „Jól vagyon Isten szava, melyet hirdettél! csak életem folyjon le békében és nyugalomban“ — Valjon ezen pár szó, mi egyebet tüntet-e fel, mint megczáfolását az említettünk gyakorlati messiás fogalomnak? Midőn egy király megfélekedve hivatásáról nem aggódik népe jövőbeli nyomorával, hacsak zavartalanul végezi be életének körfutását! A király pedig, mint vélem, nem állott elszigetelve eme észjárásával, hanem mivel különben igen jámbor és istenfélő vala, valószínűleg e szavaival kifejezést adott az udvarán uralkodó hazafiui felfogásnak, és a nép jó része nézetének is.

E király idejében tehát igen alacsony fokon állhatott a messiáshit, ha annak nemesebb gyakorlati oldalát tekintjük. Igazolva

látjuk tehát R. Hillel mondatát hogy: „Izraelnek nincs Messiása, mert már megemészték azt Hezekiás király idejében.“

Pesten, 1867. November 7-én.

Goldziher Ignác.

LEVELEK.

Csurgó, 1867. évi november hóban.

T. szerkesztő ur!

Engedje meg, hogy ezentúl levelezői sorába léphessek, időnként vidékünk érdekes zsidó szellemü mozzanatait lapja t. olvasóival közlendő.

Most is midőn először van szerencsém Önhöz bekopogni, szándékom ily érdekes tudositást közzé tenni; de mielőtt ezt tenném, szükségesnek tartom, községünket a t. olvasóival közelebbről megismertetni.

A helybeli község, bár már régi, alig számlál ötven tagot, melyek nagy része az alsó és közép vagyonosztályba számítható. Mind a mellet bátran vetélkedhetik községünk honunk akármely kisebb községével. Ezt bizonyítja azon tény, hogy mind azon institutiók, melyek egy jól rendezett község diszét képezik, nálunk is léteznek. Van szép téres templomunk, melyben egy derék fiatal kántor, ki egyszersmind tanító is, vezényli a rendes isteni tiszteletet. Bir továbbá községünk egy „chevra kadischa“ val, női egylettel és, mit különösen ki kell emelnem, egy ujonnan szervezett tanodával, melyben csakis a magyar az előadási nyelv. — Jól tudom ugyan, hogy b. lapja hasábjai sokkal is érdekes dolgotoknak vannak szánva, mint minő csekély tudositásom, még is bátorkodom, az ügy érdekét tekintetbe véve, ezennel kérni, miszerint engedné meg iskolánk ujjá szervezése ügyét itt bővebb rajzban adhatni.

Ha jól értesültem, majdnem községünk fenállása óta létezik itt már iskola és minthogy nem vagyunk hivatva a multat regisztrálni, annál kevésbé bírálati bonczkés alá venni, csakis iskolánk jelen állapotára szoritkozunk. Tizennégy év óta működött helyben egy egyén, ki, bár önmaga is bevalja, hogy sem ezelőtt tanító nem volt, ezután pedig sem leend az, czélszerűtlen oktatása dacára jó sikert mutathatott fel, annyiban, hogy oktatása czélszerűtlensége mellett, mégis oly hoszu ideig vihette a tanítói tisztet. Azonban korántsem gondolja a t. olvasó, hogy községünk értelmetlenségének tulajdonítható ez; birunk mi helyben oly értelmességgel, mely akármely nagy községnek is diszére válnék s pedig aránylag oly mérvben, mint például Nagy Kanizsa vagy más hasonmagyságu intelligens község. Tehát mi oka annak, hogy oly sokáig türetett az oly hibás oktatás-mód? Ez egyedül községünk humanitásának tulajdonítható, mely saját érdekét más érdekének alárendelte. Bizonyítéka ennek, hogy a szóban forgó tanító, ki bár még erőteljes férfiú, nem minden kárpótálás nélkül távolított el az iskolából, mint ez például Pápán egy hetven éves agg tanítóval történt, ki a községnek körülbelül negyvenöt évig szolgált, hanem még most is, minthogy tovább tanítókodni nem akar, egyelőre minden foglalkozás nélküli, ugy gyámolítják, mint ha még községi szolgálatban volna s hiteles kutatóból tudom, hogy nem csekély összeget adandnak neki kárpótálás fejében. —

Tizennégy évig türtte a község csupa humanitásból a ferde oktatást; de végre még is belátta miszerint a kor igényeinek eleget tenni kell, ha az utókor roszalását magára vonni nem kívánja. Elhatározott tehát az iskola ujjá szervezése; de alig villant fel ez eszme, már is egy új iskolaház építése vétetett foganatba, melyben, minthogy a jelen tanév kezdetével már el is készült, két tanító és egy tanítónő működik. Ezen tanítóknak egyike magam lévén, szerénytelenség volna ezekről dicsérőleg felszólalni, de igérni merem, hogy minden erőnkől azon leszünk,

¹⁾ Az 1864—65-iki év körül előfordult „Messiáskérdésre“ vonatkozó theologiai polemia a „M. I.“ olvasói bizonyára jól ismerik; a Brunner-Kompert-féle bécsi sajtópört az orthodoxia sajátította el és casus belliként tárta fel a haladás eszméjét vallók ellenében. Dr. H. J. főrabbi a harcölök legelső sorában küzdött a „persönlicher Messias“ ügyében, s nyílt ellenségként a bold. Mannheimert és Horovitz rabbit mutatá be ügyfeleinek, indittatva az utóbbiaknak a bécsi Landesgericht előtt tet. nyilatkozata által dr. Grätz és Kompert főkép pedig az igazság javára. Dr. H. et consortes utóbb ama kétségbeesett lépéshez folyamodott, hogy a német, illetoleg mainzi „Izraelita“ közvetítése folytán subscriptionokat gyűjtött a személyes messiás ügyében. Nem is fukarkodtak aláírásaikkal a cseh, német és magyar igazhitü doktorok.

²⁾ L. a 12. hitcikk szövegét Maimonides szerint.